

TÜRKİYE’NİN TARIM POLİTİKALARININ BELİRLENMESİNDE COĞRAFI ÖZELLİKLERİN ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF GEOGRAPHICAL CHARACTERISTICS ON DETERMINATION OF TURKEY’S AGRICULTURAL POLICIES

Yrd. Doç. Dr. Özlem Sertkaya DOĞAN

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

Özet : Tarım sektörü insanın yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan temel besin maddelerinin sağlanması ve nüfusun belirli bir kısmı için iş imkânı ve geçim kaynağı olması nedeniyle ülke ekonomileri için son derece önemlidir. Coğrafi koşullar ve kültürel farklılıklar beslenme alışkanlıklarında önemli ayrıcalıklar oluşturur. Bu durum, ülkelerin besin ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılamak ve verimliliği artırmak amacıyla devletin desteği ve koruması altında geniş kapsamlı ‘Tarım Politikaları’ oluşturmaya zorlamıştır. Orta iklim kuşağında yer alan Türkiye’de hem morfolojik üniteler kısa mesafede farklılıklar gösterir, hem de bölgesel farklılıklara bağlı olarak çeşitli iklim ve toprak tipleri görülür. Bu özelliklere bağlı olarak yetiştirilen ürünler çok çeşitlidir. Bu nedenle Türkiye’nin iç politika konularından biri olan tarım politikalarının belirlenmesinde ve uygulanabilme imkânlarının araştırılmasında ülkemizin coğrafi özellikleri dikkatle incelenmeli ve bu doğrultuda yönlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Coğrafya, Gelişim, Tarım Politikaları, Ziraat, Üretim, İnsan.

Abstract : Agricultural sector is very important for maintaining basic foods required for continuation of human life and also for employment opportunities and means of living. Geographical conditions and cultural differences have resulted in great differences in nutrition habit. This condition forced countries to constitute large scale 'agricultural policies' under the support and protection of the government so as to cover foods by themselves and increase the efficiency. Turkey is in the Middle Climate Zone, not only morphologic units show differences in short distances but also it has been observed different climate and soil types by reason of regional differences. Product range produced dependent on such reasons has a great diversity. For these reasons, Turkey's geographical characteristics should be investigated attentively and directed on this way on determination of agricultural policies of Turkey and searching the practicability opportunities which is one of the most important policies of Turkey

Key Words: Turkey, Geography, Development, Agricultural Policies, Agriculture, Production, Human.

Giriş

Bir orta iklim memleketi olan Türkiye, tarihin en eski dönemlerinden itibaren yerleşim yeri olarak tercih edilmiştir. Elverişli bir iklime sahip olması ve morfolojik ünitelerdeki çeşitlilik ile toprak şartlarının ziraat yapılabilecek uygun koşullar arz etmesi bu bölgeyi daima ilgi çekici kılmıştır. Ayrıca doğu ile batı arasındaki önemli yol güzergâhlarının da Anadolu'dan geçmesi Türkiye için her zaman büyük avantaj olmuştur. Bu son derece eski insan ve ziraat sahası, aynı zamanda ziraatı yapılan birçok nebatın beşiğidir.¹

Yerleşim tarihi boyunca en önemli faaliyetlerinden biri olan ziraat; Türkiye'nin arz ettiği fevkalade uygun coğrafi özellikler ve imkânlar dolayısıyla, Türkiye için primer sektör olarak önemini koruyacaktır.

Tarım sektörü, nüfusun belli bir kısmını bünyesinde barındırarak ve istihdam olanağı sağlayarak yaşam için zorunlu olan gıda maddelerini üreten sektör olması, üretilen ürünlerin ulusal gelir ve dış satımda değişen oranlarda yer tutması nedeniyle, her ülkede belirli bir öneme sahiptir. Bundan dolayı ülkeler içinde buldukları coğrafi ortama ve dünya pazarlarının imkân, istek ve eğilimlerini dikkate alarak akılcı tarım politikaları oluşturmalı ve zamanla gelişen yeni koşullara bağlı olarak gerekli düzenlemeleri yapmalıdırlar. Ayrıca

¹ Süha Göney, *Türkiye Ziraatinin Coğrafi Esasları I*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 1979.

globalleşen dünya ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde ortak tarım politikaları da uygulanmalıdır. Ancak her ülke sahip olduğu şartlara bağlı olarak öncelikle kendi ulusal tarım politikasını oluşturmalıdır. Bir ülkenin tarım politikası, öncelikle kendi içsel ihtiyaçlarını karşılamayı ve daha sonra da talep fazlası ürünlerin ihracatını sağlayarak gelir elde etmeyi hedeflemelidir. Bu nedenle ülkeler tarım politikalarını oluştururken sahip oldukları coğrafi şartları çok iyi değerlendirmelidir. Çünkü iklim, toprak özellikleri, su ihtiyacı-arazinin parçalı, dağınık olması ve ürün yelpazesinin çeşitliliği gibi tarım politikalarını şekillendiren unsurlar esas itibarıyla coğrafi şartların sunduğu imkânlarla göre şekillenmişlerdir. Bu nedenle tarım politikalarının belirlenmesinde coğrafi özelliklerin önemi son derece etkilidir ve özellikle üzerinde durulması gereken bir husustur.

Bu çalışmada, ülkemize ait tarım politikaları belirlenirken dikkat edilmesi gereken coğrafi şartlar üzerinde durulmuştur. Öncelikle literatür çalışması yapılmıştır. Kütüphane çalışmaları, çeşitli istatistiksel verilerin yorumlanmasıyla desteklenmiştir. DPT ve TÜİK'e ait raporlar incelenerek coğrafi bakımdan değerlendirilmeler yapılmıştır. Farklı dönemlerde yurdun çeşitli bölgelerine yapılan arazi çalışmalarında köylülerle birebir görüşmeler yapılmış, Türk tarımına ait sorunlar tarımla geçimini sağlayan çiftçilerle görüşülerek tespit edilmeye çalışılmıştır.

Genel Coğrafi Özelliklerin Tarıma Etkileri

Ziraat hayatını etkileyen ve şekillendiren coğrafi özellikler öncelikle iklim, topografya, toprak özellikleri ve su kaynaklarıdır. Bu unsurların oluşturduğu şartlar, bölgelerin tarımsal çeşitliliğini ve verimini doğrudan etkiler. İklimin tarım faaliyetleri üzerindeki etkisi oldukça belirgindir. Bir bölgedeki sıcaklık ve yağış şartları, yağış düzeni ile buharlaşma, tarım ürünlerinin verimliliklerini tür çeşitliliklerini, olgunlaşma sürelerini ve dağılımlarını büyük oranda etkiler. Türkiye'de iklim koşulları bölgesel olarak farklılıklar göstermekle birlikte genel olarak orta iklim kuşağının özelliklerini taşır. Bölgesel farklılıklara bağlı olarak Türkiye'de yetiştirilen ürünlerde geniş bir yelpazede değerlendirilebilir. Örneğin ülkemizde muz-turunçgiller-pamuk-susam ve çay gibi sıcaklık isteği fazla olan ürünler yetişirken, patates-şeker pancarı-arpa gibi sıcaklık isteği nispeten az olan ürünler de yetişebilmektedir. Dolayısıyla hem sıcak hem de orta kuşağın kuzeyine ait tarımsal ürünler iklimin bölgesel farklılığına bağlı olarak yurdumuzda yetişebilmektedir. Bununla birlikte topografya şartları da ziraat hayatını etkileyen unsurlardandır.

Kısa mesafelerde farklı morfolojik üniteler, mikro klima bölgeleri oluşturarak farklılıklar yaratır. Yurdumuzda topografik şartlar, zirai hayat üzerinde olumsuz etki de yaratmaktadır. Genel itibarıyla Türkiye’de ziraat toprakları, yurdumuzun yüzölçümü dikkate alındığında azdır. Yurdumuz yüzölçümü 780.000 km² ve toplam ziraat sahası ise 266.000km²’dir. Memleketimizde ziraat topraklarının darlığını meydana getiren sebeplerden biri dağlık alanların fazla olmasıdır. Mutlak yükselti ve eğim özellikleri, yurdumuzda ekili dikili sahaların genişlemesini büyük oranda kısıtlamaktadır. Türkiye’nin tektonik ve morfojenik özellikleri ekili dikili toprakların oransal olarak az olmasına neden olmuştur. Türkiye gibi aynı zamanda yüksek ve kuvvetli eğimli bir memlekette derin toprakların havza, ova ve vadilerde yığılması ve bu suretle Türkiye’de ziraata elverişli alanların daralması, biraz da orman tahribi ve bu tahriple birlikte gittikçe şiddetlenen toprak erozyonunun bir sonucudur.²

Ziraat hayatını önemli ölçüde etkileyen unsurlardan biri olan su kaynaklarının varlığı, az veya çok bulunması da tarımsal üretim potansiyelini belirlemektedir. Bölgesel farklılıklara bağlı olarak doğal yağış şartları her bölgede elverişli değildir. Bu bakımdan doğal yağışlarla karşılanamayan su ihtiyacı akarsular, göl ve yeraltı sularıyla karşılanmaktadır. Memleketimizde Adana ovalarında, Antalya ovalarında, Ege bölgesinde Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes ve Büyük Menderes ovalarında, Marmara bölgesindeki çeşitli havza tabanlarında ziraat sahaları nispeten genişlemektedir. Buralarda geniş sahalarda kesintisiz uzanan ziraat toprakları memleketimizin iç kısımlarına gelindiğinde farklı bir durum arz etmektedir. İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’da düz alanlar fazla olmakla birlikte ziraat sahaları daralmaktadır. Ekili dikili arazi etrafında geniş alanlar boş bırakılmaktadır. Su kaynaklarına bağlı olarak gelişen bu durum Türkiye’de hem ziraat metotlarının, hem de yetiştirilen ürün desenini farklılaşmasına yol açmaktadır. Su kaynaklarının yeterli derecede olduğu bölgelerde su ihtiyacı fazla olan meyve-sebze bahçeleri, bağlar vs. tesis edilmişken, su kaynaklarının nispeten kısıtlı olduğu sahalarda da kuraklığa daha dayanıklı su ihtiyacı fazla olmayan buğday, arpa vs. gibi ürünlerin ziraatı yapılmaktadır.

Memleketimizde her bölgenin kendine has coğrafi muhit şartlarının en iyi şekilde değerlendirilmesi ve bu muhit şartlarına en uygun ziraat sistemlerinin uygulanması gerekmektedir. Bu sadece ziraat hayatı için değil aynı zamanda Türkiye iktisadi hayatının da gelişmesi ve kuvvetlenmesi için gereklidir. Genel olarak bakıldığında coğrafyanın, ziraat hayatı üzerinde kuvvetli etkisi asla göz ardı edilmemelidir. Bulunulan coğrafi konumun sağladığı bazı avantajlar,

² A. Tanoğlu, *Zirat Hayatı*, c. 1, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1968.

Türkiye'nin bulunduğu bölgenin siyasi hayatında daha etkili olmasını sağlayacak, bu ayrıca ekonomik açıdan da büyük gelişmelere yol açacaktır.³

Türk Tarım Politikalarında Coğrafi Yapının Önemi

Tarım politikası; üreticilerin gelirini arttırmak, kırsal kesimin yaşam seviyesini yükseltmek, tarımsal nüfus istihdamını sağlamak, gelir dağılımındaki dengesizliği gidermek, tüketicileri fiyat artışına karşı korumak aynı zamanda ihraç ürünlerinin dış pazarda üstünlük sağlaması ve buna bağlı olarak da gelir elde etmek amacıyla devletin uyguladığı önlemler bütünüdür.

Devlet zirai hayatı korumak ve kuvvetlendirmek amacıyla uyguladığı politikalarda bulunduğu coğrafi mevkii ve bunun sunduğu olanakları son derece dikkatli bir şekilde değerlendirmek zorundadır. Aksi halde teoride gerçekleştirilen yaptırımlar uygulamada hayata geçirilemez ve verimli bir sonuç almak imkânsızlaşır.⁴

Tarım politikaları belirlenirken; tarımın genel ekonomideki yerinin ne olduğu, kırsal nüfusun demografik özellikleri ve gelir düzeyi, işletme büyüklükleri, tarım ürünleri fiyatlarının belirlenmesinde kullanılan kıstaslar ve çiftçilerin nasıl ve ne şekilde destekleneceği konularında son derece dikkatli bir çalışma yapılmalıdır. Değişen dünya koşullarına uyum sağlayabilen, rekabet gücünü kuvvetlendiren güçlü tarım politikaları; ülkelerin sadece tarımsal hayatını değil, tüm iktisadi hayatını şekillendirir. Bu nedenle beşeri faaliyetlerde de etkin rol oynayan tarımsal hayat politikalarını belirlerken coğrafi şartlara son derece dikkat edilmelidir.

Ekonomik ve sosyal imkânların zamanla farklılıklar göstermesi, kalkınma planlarını da önemli araçlar haline getirmiştir. Varolan şartlara uygun sağlıklı bir planlama yapılabilmesi ve bu planın uygulanabilir olması önemlidir. Türkiye'de kırsal alanda fiziki ve beşeri koşullardan kaynaklanan çok sayıda ve karmaşık sorun, etkili bir kırsal kalkınmanın sağlanması konusunda zorluklara yol açmaktadır.⁵

Bu bağlamda ülkemiz açısından öncelikli olarak coğrafi anlamda arz ettiği farklılıkları göz önünde bulundurarak her bölgenin ihtiyacına uygun bölgesel bir tarımsal planlama yapılmalıdır. Daha üst boyutta ise, bölgesel planlamalar bir

³ Sedat Avcı, "Türkiye'nin Ekonomi Politikaları ve Coğrafi Sonuçları", *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü Dergisi*, sy. 8, s. 29-71.

⁴ TKİB, Tarım Stratejisi (2006-2010), 2005, <http://www.tugem.gov.tr> adresinden 22.10.2007 tarihinde alınmıştır.

⁵ Muzaffer Bakırcı, *Türkiye'de Kırsal Kalkınma, Kavramlar-Politikalar-Uygulamalar*, Ankara: Obel Yayın Dağıtım, 2007.

bütünlük oluşturacak şekilde ulusal plan dâhiline alınmalıdır. Coğrafi şartlara bağlı olarak, yurdumuzda gerek iklim ve gerekse topografik özelliklerden dolayı farklılıklar gösteren alt zirai bölgeler oluşturulmalıdır.

Her bölgenin ihtiyacı olan gereksinimler tespit edilmelidir. Yetiştirilebilecek ürün çeşitleri saptanmalı, ihtiyaç fazlası ürünler nispeten kısıtlanarak asıl ihtiyacımız olan gerekli temel ürünler yetiştirilmelidir. Gelişmiş tarım yapısına sahip ülkelerin tümünde, tarım envanteri bulunmaktadır. Ayrıca, üretici bazında kayıt sistemi yerleştirilmiştir.⁶

Türkiye, öncelikle ülkemizde yetiştirme imkânı olan zirai birtakım ürünlerde dış alım zorunluluğundan kurtulmalıdır. Temel ürünlerle birlikte ekonomik değeri yüksek olan ihracata yönelik zirai ürünlerin yetiştiriciliğini de olabildiğince entansifleştirmelidir. Artan nüfusa karşı önlemler alınması gerektiği fark edildiğinden ziraat yapılan alanlarda verimi arttırmak için çok çeşitli çalışmalar yapılmış ve uygulanmıştır.⁷ Tabiidir ki, bunlar yapılırken özenle dikkat edilmesi gereken husus, coğrafi şartların sunduğu imkânları elverişli şekilde kullanabilmektir.

Beslenme insanlık tarihi boyunca en önemli ihtiyaç olmuştur. Bu anlamda kendi kendine yetebilen ülkeler ekonomik bakımdan da güçlü olmuşlardır. Türkiye’de çok eskiye inen canlı zirai hayat günümüze kadar siyasi birlik ve iktisadi refahın da esasını teşkil etmiştir.

Dış ticaret hacmi ülkelerin ekonomik durumlarını ortaya koyan önemli göstergelerdendir. Genel olarak bakıldığında Türkiye’nin dış ticaret hacminde özellikle ihracatta ziraat önemli paya sahiptir.

⁶ Yüksel Uysal, “Cumhuriyetten Günümüze Tarım Politikalarının Değerlendirilmesi”, *Türk Tarımında 2010 Yılı Hedefleri Sempozyum Kitabı*, İzmir, 2001, s. 37-54.

⁷ Mesut Doğan, “Türkiye Ziraatında Makineleşme: Traktör ve Biçerdöverin Etkileri”, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü Dergisi*, 2006, sy. 14, s. 66-75.

Çizelge 1: Yıllara göre ihracat miktarı ve zirai ürünlerin ihracattaki payı			
Yıllar	İhracat (milyon dolar)	Zirai ürünler (milyon dolar)	Zirai ürünler (%)
1923	51	43	86
1950	263	184	70
1960	321	219	68,4
1970	588	395	67,2
1980	2910	1879	64,6
1990	12959	3304	25,5
2000	27774	3860	13,9
2007	76200	7620	10
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu			

Cumhuriyetin ilk yıllarında tarımsal ürünler ihracatımızda % 86 gibi yüksek bir değere sahip idi. Tarıma dayalı ekonomi tüm dünyada olduğu gibi yurdumuzda da zamanla sanayi ürünlerine doğru kaymıştır. Buna rağmen tüm ihracat gelirlerimiz içinde oransal olarak payı azalmışsa da günümüzde 7620 milyon dolarla ziraat önemli gelir kaynaklarımızdandır.

Çizelge 2: Yıllara göre ihracatımızın sektörel dağılımı.			
	Tarım %	Madencilik %	Sanayi %
1950	70	5,6	1,4
1960	68,4	3	17,6
1970	67,2	4	27,4
1980	64,6	6,6	26
1990	25,5	2,5	69,4
2000	13,9	1,4	81,8
2007	10	1,5	84,5
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu			

İhracatın sektörlere göre dağılımının belirtildiği çizelge 2 incelendiğinde zirai ürünlere ait oranın tüm sektörler arasında nispeten azaldığı görülmektedir. Özellikler 1950 sonrası tüm dünyada ve Türkiye’de yaşanan sanayileşme hareketleri, sanayiye dayalı ekonominin hızla gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda sanayiye dayalı ihraç ürünlerinin de oransal olarak arttığı görülmektedir. Ancak buna rağmen ziraat günümüzde % 10’luk ihracat payıyla geçmişte olduğu gibi gelecekte de önemini koruyacaktır.

Ziraat Türkiye’nin önemli iktisadi faaliyetlerinden biri olmasının yanı sıra, gelecekte de memleketimizi hızla gelişmesine zemin hazırlayacak ve kalkınmamızda büyük katkısı olacaktır.⁸

Ziraat bir taraftan başta gıda, tütün, içki, şeker, dokuma ve hayvan mahsulleri işleyen sanayi tesislerinin ham madde ihtiyacını karşılarken, diğer taraftan da Türkiye’nin hızla artan nüfusuna rağmen beslenme ihtiyacını karşılamaktadır. Türkiye ziraatını daha ileri seviyeye getirdikçe hem diğer hizmetlere katkıda bulunacak ve hem de dışarıdan gıda maddesi ithal etmek zorunda kalmayacak, mali kaynaklarını daha hızlı ve kapsamlı kalkınmasında kullanabilecektir.

Sonuç ve Öneriler

Elde edilen gelir ve istihdam açısından ekonomideki yeri dikkate alındığında tarım sektörünün önemi daha da iyi anlaşılmaktadır. Tarım sektörü yapısı itibarıyla doğal çevre özelliklerine büyük ölçüde bağımlıdır. Bu bağımlılık özellikle entansif ziraat sistemlerinin uygulanmasıyla gelişmiş ülkelerde nispeten azaltılmaya çalışılmış ise de, Türkiye gibi henüz sosyo- ekonomik gelişimin tam sağlanamadığı ülkelerde daha da belirgindir. Ülkemizde birçok bölgede entansif sistemde ziraat yapılmasına karşın, halen ekstansif şartların hüküm sürdüğü bölgeler de vardır. Bu nedenle memleketimizde ziraat hayatında coğrafi unsurların elverişlilik oranı oldukça önemlidir. Bu bağlamda ihracatımızda önemli gelir kaynaklarımızdan olan tarım sektörü de doğal çevre şartlarından etkilenmektedir. Ekonomik kalkınmanın temel hedeflerinden biri daha fazla gelir elde etmektir. Ziraat ürünleri de ülkemiz için önemli gelir kaynağıdır. Bu nedenle tarımsal ürün kapasitemizi arttırmak ve çeşitlendirmek için doğal çevre şartlarına uygun, coğrafi olarak hiçbir şekilde tezat oluşturmayacak politikalar üretmek ve bunları hayata geçirmek zorundayız. Bu politikaları oluştururken elimizdeki en önemli anahtar coğrafya olmalıdır. Çeşitli konularda uzman bilim adamlarıyla birlikte ülkemizin sahip olduğu değerler ve gerçekler dikkatli bir şekilde ortaya konulmalıdır. Doğal ve beşeri

⁸ DPT, *Türkiye Tarımında Sürdürülebilir Kısa, Orta ve Uzun Dönem Stratejileri*, Ankara: DPT Yayınları, 1999.

kaynakların en uygun kullanım şekilleri tespit edilerek, bu amaca yönelik olarak sosyo- ekonomik ve kültürel boyutların da ele alındığı, planlama ve yürütmeye yönelik bir sistem oluşturulmalıdır.⁹

Ziraat politikalarının belirlenmesinde, ziraat mühendisliği, meteoroloji, bölge planlama uzmanlığı ve coğrafya gibi farklı bilim dallarına ait kişilerden oluşan multidisiplinel komisyonlar kurulmalı ve bunların önerileri doğrultusunda taslaklar hazırlanmalıdır.

Dünyada tüm ülkeler tarım sektörünün gelişmesine yönelik destekleme politikalarıyla tarımın ülke ekonomisindeki payını arttırmayı hedeflemişlerdir. Bu amaçla ülkemizde de tarımı destekleyici çalışmalar yapılmakta, gerek doğrudan gelir desteği veya kredilerle yahut araç-gereç temin etmek şartıyla çiftçilerimiz desteklenmektedir. Tarım her zaman hükümetler için önemli bir sektör olmuş ve bu nedenle de teşvikler bunlara göre belirlenmiştir.¹⁰ Ancak destekleme çalışmaları yapılırken, ihtiyaçlar belirlenirken coğrafi şartlara dikkat edilmeli yapılacak yardımlar bölgesel farklılıklara göre belirlenmelidir.

Küreselleşme her sektörde olduğu gibi tarım sektöründe de etkisini hissettirmektedir.¹¹ Pek tabiidir ki, dünya piyasa fiyatlarında verimli ve yüksek kaliteli üretim, pazarda etkin rol oynayacak ürünlerin yetiştirilmesi ve talep oranının artırılmasını amaçlayan politikalar uygulanmalıdır. Ancak bunları hedeflerken ülkemizin sahip olduğu coğrafi şartlar ve ihtiyaçları da göz ardı edilmemelidir. Uluslararası rekabet, çiftçilerimizi daha düşük maliyet yapılarına, yenilikçiliğe, kalite artışı ve ürün çeşitlendirmesine yönlendirmektedir. Bu rekabet ortamında başarılı olabilmek için, ekonomik, coğrafi ve toplumsal açıdan sürdürülebilir tarımsal politikaların uygulanması bir zorunluluktur. Sağlıklı bir tarımsal politika oluşturabilmek için öncelikli olarak Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi değerler ortaya konmalı buna karşılık mevcut tarımsal sorunları da dikkatle incelenmelidir. Tarımsal işletmelerin küçük ve parçalı olması, tarımsal topraklarımızdaki mülkiyet sorunu, toprakların amaç dışı kullanılması, toprak ve sudaki kirlilik sorunu, erozyon, bazı bölgelerimizdeki sulama sorunu, ekstansif ziraat sistemlerinin uygulanması nedeniyle verim ve üretim düşüklüğü, çiftçilerimizin bazı konularda yeterince bilinçli olmaması ve tarımsal uygulamalara ilişkin yasal düzenlemelerdeki aksaklıklar tarımsal politikalar uygulanırken önemle üzerinde durulması ve çözümlenmesi gereken konulardır.

⁹ A, Süheyla Balcı, *Ergene Havzasının Coğrafi Potansiyeli*, İstanbul: Çantay Kitapevi, 2002.

¹⁰ F. Doğruel, *Tarım Destekleme Politikaları ve Sonuçları: ABD, AT ve Türkiye*, İstanbul: İTO Yayınları, 1993.

¹¹ DPT, *Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara: DPT Yayınları, 2000.

Günümüzde bütün ülkelerde tarım sektörünün ekonomi içinde ayrıcalıklı bir konumu bulunmaktadır. Toplumun ihtiyaç duyduğu gıda maddelerini yeterli oranda temin etme zorunluluğu nedeniyle, ülke ekonomileri ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar ülkeler beslenme ihtiyacı açısından dışa bağımlı olmamak için tarım sektörüne daima önem vermişlerdir. Türkiye’de beslenme açısından kendi kendine yetebilme imkânına sahip şanslı birkaç ülkeden biridir. Ancak bu yeterliliğin devamlı olabilmesi, memleketimizin doğal coğrafi şartlarına uygun, coğrafi potansiyelini tam olarak kullanabileceği, hem iç ihtiyaçlarımızı karşılayabilecek ve hem de dünya pazarında talep görecektür ürünlerin yetiştirilmesine imkân sağlayacak sağlıklı tarımsal politikaların oluşturulması ve uygulanabilmesiyle mümkün olacaktır.